

Náboženství. (Společnosti náboženské).**I. Poměr ku státu.**

Združení, která víží vyznavače určitého vyznání a je přidržují na základě společných nauk k vykovávání náboženských povinností a k pořádání jich poměrů náboženských, jeví se jako společnosti náboženské. Víra nesmí se přičítati právnímu řádu; domáhajíc se ochrany a uznání ve státě, musí tato souhlasiti úplně s právními zásadami; spočíváť ona ve vyšší autoritě a pravdě. V dobách starších byla toliko jedna církev státní, ostatní náboženství vedle ní byla jen trpěna a nikoli uznávána; v tomto případě byla podřízena všechna ostatní vyznání vládnoucímu náboženství, jsouce k němu v jistém poměru odvislosti a netěšíce se týmž právům a výhodám jako církev státní. Přívrženci ostatních vyznání, kteří nevyznávali náboženství církve státní, byli ve příčině veřejnoprávního odstrčení, z veřejných úřadův a hodností úplně vyloučeni, ba i v soukromoprávních poměrech byli podrobeni zákonným omezením. Z pravidla nesměli půdy nabývati, ve příčině ostatních právních poměrů byli z nich buď úplně vyloučeni nebo podrobeni jistým kautelám, jež velice tísnily jejich způsobilost k právům a právním činům. Pokrok v té věci nastal v rakouských zemích dědičným vydáním pověstného tolerančního ediktu císařem Josefem II., kterýž nařizoval: Jeho Veličenstvo přesvědčeno jsouc o škodlivosti všelikého nucení ve věcech svědomí s jedné strany a s druhé o velkém užitku, který vzchází jak náboženství tak i státu z pravé křesťanské snášenlivosti, vidělo se býti nuceno, aby dovolilo augsburským a helvetským vyznavačům náboženským, pak i nesjednoceným Řekům všude vykonávati jejich soukromé pobožnosti, bez ohledu, byly-li tyto kdy konány nebo zavedeny čili nic. Náboženství katolickému ponechána budiž však přednost u výkonu veřejných pobožností, než budiž dovoleno oběma protestantským náboženstvím, jakož i již stávajícímu nesjednocenému řeckému, aby vykonávala na všech místech, kde to lze dle počtu lidí a dle poměru obyvatelstva a kde nekonají již nekatolíci veřejnou bohoslužbu, soukromá cvičení. Nekatolickým poddaným má se dovoliti, aby, kde čítá se na 100 rodin, které nemusejí bydleti v místě modlitebny nebo svého duchovního správce, nýbrž mohou vzdáleny býti i na několik hodin, si vystavěli vlastní modlitebnu a školu; má se jim na vůli nechati, aby si zjednaly své vlastní učitele, jež mají obce vydržovati; v budoucnosti má se úplně upustiti od vydávání obvyklých reversů při sňatcích nekatolíků ve příčině výchovy dítek jimi zplozených v náboženství římsko-katolickém; nekatolíci mohou se připustiti ku koupi domův i statků, ku právu měšťanskému i mistrovskému, k hodnostem akademickým i službě civilní dispensando (udělením dispense) a nemají se přidržovati k jiné způsobě přísahy, nežli která odpovídá jich náboženskému učení, aniž k obcování processím nebo úkonům panujícího náboženství, nechťejí-li tomu sami. Spíše třeba bez ohledu na rozdílné náboženství při všech volbách a každém udělení míst služebních, jak se to u vojska denně bez nejmenší závady, ba i s prospěchem děje, přihlížeti pouze ku rozšafnosti a způsobilosti žadatelově, pak na křesťanský a mravní život jeho. Toleranční edikt dalek byl však zásady, aby uspořádány byly poměry všech vyznání náboženských na zásadě naprosté rovnoprávnosti a aby dokonce státním občanům vyhrazeno bylo právo volně zakládati náboženské společnosti s právy korporacími. Edikt tento postaviv spíše »panující« katolickou církev naproti vyznáním jenom »trpěným«, neposkytl žádnému

vyznání náboženskému zákonných prostředkův, aby se uznání ve státě domohlo. Další kroky v oboru náboženského zákonodárství byly zůstaveny době naší. Císařskými patenty ze dne 4. března 1849 a ze dne 31. prosince 1851, byla »uznaným církvím a náboženským společnostem« zajištěna stejná samostatnost v jich záležitostech a tato zásadní rovnost před zákonem ve skutek uvedena byla jmenovitě pro evangelickou církev patentem ze dne 8. dubna 1861; cíś. pat. ze dne 4. března 1849 č. 151 ř. z. poskytnuta byla úplná svoboda vyznávání víry a právo domácího výkonu náboženských vyznání každému a účastenství ve právech občanských i politických učiněno nezávislým na náboženském vyznání; občanské povinnosti nesměly ovšem doznati pražádné újmy vyznáváním náboženství. Dále nařídil citovaný patent, že přísluší každé zákonem uznané církvi a náboženské společnosti právo společně a veřejně vykonávati své náboženství, své záležitosti samostatně spravovati a pořádati, a že podrží ústavy věnované účelům kultu, vyučování a dobročinnosti, nadace i fondy; ovšem jest podřízena jako každá společnost všeobecným státním zákonům. Cíś. pat. ze dne 31. prosince 1851 č. 3 ř. z. pro r. 1852, kterýmž zrušen byl pat. ze dne 4. března 1849, jakož i zásady v něm vyslovené, přijal taktéž ustanovení, že třeba zachovati a chrániti každou zákonem uznanou církev a náboženskou společnost ve právu společného veřejného výkonu náboženství, v samostatné správě jich záležitostí, dále v držení a požívání ústavů určených účelům kultu, vyučování a dobročinnosti, nadání a fondův, při čemž arcíže podléhají všeobecným státním zákonům. Státní zák. zákon ze dne 21. prosince 1867 o všeobecných právech státních občanů zaručil opětně základní politická práva ze dne 4. března 1849 nejv. pat. ze dne 31. prosince 1851 výslovně zachovaná v platnosti, ovšem přesněji stilisovaná vyhradiv jednotlivcům dalekosáhlá práva v ohledu náboženském. Vytknul cit. zák. státní vedle zásad výše uvedených zásadu novou, totiž neporušitelnost těchto základních práv, ustanoviv: Úplná svoboda víry i svědomí jest každému zaručena (čl. 14). Požívání občanských i politických práv jest nezávislé na náboženském vyznání; občanským povinnostem ku státu nesmí se však žádná újma díti. Nikdo nesmí býti nucen k církevním výkonům aneb k účastenství na církevních slavnostech, pokud nepodléhá moci jiného dle zákona k tomu oprávněného (čl. 14). Čl. 15: Každá zákonem uznaná církev a náboženská společnost má právo společně a veřejně vykonávati své náboženství, řídí a spravuje své vnitřní záležitosti samostatně, zůstane v držení a požívání svých ústavů ustanovených k účelům kultu, vyučování a dobročinnosti, svých nadání a fondů, jest však, jako každá společnost, podrobena všeobecným státním zákonům. Čl. 16: Přívržencům zákonem neuznaného náboženského vyznání jest dovoleno domácí vykonávání náboženství, pokud není ani protizákonné a neuráží mravnost. Čl. 15 jsou propůjčena jen zákonem uznaným společnostem náboženským jistá práva korporací, nikoli však jednotlivým členům jejich práva individuální dle stanov; jen ony, resp. jejich zákonní orgány a zplnomocnění zástupci jsou legitimováni, aby si stěžovali pro domnělé porušení těchto práv (rozh. říš. soudu ze dne 26. dubna 1877 sb. »Hye«, III., 130). Článkem 16 zajištěné právo domácího výkonu náboženství jest poskytnuto pouze přívržencům (souvěrcům) určitého neuznaného náboženského vyznání, nikoli však též třetím k vyznání tomu nenáležícím osobám. Stoupencům zákonem neuznaných náboženských společností nepřísluší nikterak právo, aby konali veřejná

shromáždění za příčinou svého vyznání náboženského (rozh. říš. s. ze dne 20. dubna 1880 sb. »Hye«, v. 212, 213, 214, 215).

Od vydání zákl. stát. z. bylo lze činiti jakýsi rozdíl pouze mezi jednotlivci a mezi náboženskými společenstvy. Sám o sobě smí každý — pokud tím neděje se újma občanským povinnostem ku státu — k jakémukoli vyznání se hlásiti a je ve své domácnosti vykonávati; naproti tomu přísluší dle čl. 15 jenom »zákonem uznaným církvím a společností náboženským právo tvořiti korporace, vykonávati společnou veřejnou bohoslužbu, vůbec souhrn všech práv a předností v cit. čl. naznačených. Starší zákonodárství stavělo proti sobě s jedné strany uznané církve a náboženské společnosti, a »přivržence zákonem neuznané konfessee« se strany druhé. Ony jsou privilegovanými právníckými osobami, nadanými veřejnými právy a poctami, tyto však pouhými individuy, postrádajícími všeho korporálního spojení, jakož i možnosti, je utvořiti. Úplná svoboda víry i svědomí, která je čl. 14 zákl. z. st. o všeobecných právech státních občanů »každému zaručena«, nemohla potud platiti jako absolutní vymoženost, pokud odmítala se stoupencům náboženského vyznání, před forem státním bezvadného, každá možnost, aby tvořili korporaci, aby své náboženské vědomí utužovali a oživovali společnou bohoslužbou, vůbec aby byli účastni oněch veřejných práv, která jsou udělena ostatním vyznáním náboženským; jestliť spíše obmezením víry a svobody svědomí, musí-li státní občané před státem své vyznání tajiti. Žádá se totiž všeobecně zajištěná »úplná svoboda víry i svědomí«, dále aby se poskytlo každému vyznání stejné právní postavení jako náboženstvím uznaným, předpokládaje, že toto rovnou měrou odpovídá náležitostem vyznání uznaného se strany státu kladeným. Toť tendenci a účelem zák. ze dne 20. května 1874 č. 68 ř. z. o zákonném uznání náboženských společností.

II. Náležitosti zákonného uznání náboženské společnosti.

Zákonem uznaná církevní a náboženská společenstva jsou katolické (římského, řeckého a arménského ritu), evangelické (augsburského a helvetského vyznání), řecké nesjednocené (řecké a arménské orientální), židovské. Nař. min. kultu a vyučování ze dne 18. října 1877 č. 99 ř. z. bylo vysloveno uznání starokatolické náboženské společnosti, která za dosti učinila § 1 zák. ze dne 20. května 1870 č. 68 ř. z., na základě § 2 tohoto zákona pod názvem »starokatolická církev«; nař. min. kultu a vyučování ze dne 30. března 1880 č. 40 ř. z. byla uznána evangelická církev bratrská. Neuznány jsou tyto náboženské společnosti: bratří světla, němečtí katolíci, svobodné křesťanské obce; sekty: novojerusalemská, novosalemská, sekta Janových bratří, vyznavačů čisté křesťanské nauky, nazarenů, »svobodné církve rozumu«, nazarejských, následovníků Kristových, pak všechny ty spolky, které pod jakoukoli zástěrou náboženského vyznání sledují cíle politické (nař. min. ze dne 16. listopadu 1851 č. 146, ze dne 26. března 1858 č. 47, ze dne 20. července 1860 č. 183). Výše cit. zákonem ze dne 20. května 1874 č. 68 ř. z. upraveno jest zákonité uznávání náboženských společností. Na náboženské společnosti dříve uznané zákon tento svou působnost nevztahuje (rozh. správ. soudu ze dne 4. června 1886 č. 1609 sb. 3092); rovněž i zákon spolkový neplatí pro náboženské společnosti (§ 3 zák. ze dne 15. listopadu 1867 č. 134 ř. z.).

Náboženské společenstvo má však nárok na státní uznání jen pod tou podmínkou, že dostojí náležitostem státem kladeným na uznané náboženské společnosti. Tyto náležitosti jsou dílem pozitivního, dílem negativního rázu. Se stránky negativní žádá stát od každé náboženské společnosti, aby neporušovala veřejný pořádek a práva ostatních státních občanů, kterýžto požadavek speciálně se týká práv ostatních vyznání. Hledíce k pozitivním požadavkům seznáme, že dle našeho státního zařízení přenáší stát jisté funkce na uznané náboženské společnosti, zvláště právo vésti matriky a intervenovati při sňatcích, dále že každému uznanému vyznání přísluší postavení privilegované veřejné právnické osoby, takže požívá zvláštní pocty a práv (úřední postavení funkcionářů, administrativní péče o jmění, zvláštní ochrana zařízení právem trestním zaručená); právě proto má však také převzít i jisté veřejné povinnosti (viz zprávu motivů k cit. zák. a zprávu konfesijsního výboru poslanecké sněmovny ze dne 16. března 1874). Stoupencům náboženské společnosti zákonem posud neuznané uděluje se uznání náboženské společnosti pod podmínkou, že jich náboženská nauka, jich bohoslužba, jich ústava, jakož i zvolený název neobsahuje nic protizákonného a mravům se příčího a že zařízení a trvání aspoň jedné obce náboženské dle požadavků tohoto zákona zřízené jest zaručeno. Učiní-li se zadost těmto podmínkám, vysloví uznání ministr kultu.

III. Právní následky a účinky státního uznání.

1. Každá státem uznaná náboženská společnost jest účastna všech práv, která příslušejí dle zákonů státních zákonem uznaným církvím a náboženským společnostem; zvláště má právo zakládati náboženské obce, t. j. náboženské korporace, které spojují ve spolek příslušníky dotyčné společnosti náboženské bydlící v určitém území; organizace jejich jest nutna již z toho důvodu, že vše, co se ve státě domáhá své platnosti, musí mít i přesnou zevnější formu; stát nemůže se zabývat s náboženskými vyznáními, nýbrž jenom s církevními organismy; dle toho jest i o to postaráno, že nesmí o otázce, kdo náleží k příslušnému vyznání a ku které obci, vzejít pochybnost. Z téhož důvodu bude třeba ještě před uznáním vyznání náboženského k tomu přihlídnouti, jaký útvar vykazuje zřízení společnosti náboženské, jež se má uznati. Ku každé změně v ohraničení náboženských obcí jest potřebí státního schválení, kteréž je podmíněno průkazem, že k tomu, aby zajištěno bylo zřízení nutných bohoslužebných ústavů, vydržování řádného duchovního správce a udílení pravidelného náboženského vyučování, jsou po ruce dostatečné prostředky, nebo že je lze zákonitým způsobem opatřiti.

2. Ustavení náboženských obcí.

Před udělením schválení nesmí ustavení nastati. Pokud není vnitřní zařízení obcí náboženských stanoveno již všeobecnou ústavou náboženské společnosti, budiž upraveno stanovami, jež musí obsahovati:

- a) označení místních hranic obecního obvodu;
- b) způsob, jakým se zřídí přednost, jeho působnost a zodpovědnost,
- c) způsob, jakým se ustanoví řádný správce duchovní a ostatní církevní funkcionáři, jejich práva i povinnosti;
- d) práva i povinnosti příslušníkův obce, co se týče správy obecní, zvláště ustanovení o volebních právech;
- e) způsob, jakým se bude obstarávat, řídit náboženské vyučování a jakým způsobem bude k němu dohlíženo;

- f) způsob opatření prostředků nutných pro hospodářské potřeby obce;
g) řízení při změně stanov.

Stanovy tyto přiložiti jest ku žádostem za státní schválení zřízení náboženských společností a podlehají schválení ministra kultu a vyučování. Má-li se utvořiti náboženská obec z osob, které posud nepatřily k tomu kterému náboženskému společenství, nechať tyto došedše schválení učiní své prohlášení o přistoupení k této obci před politickým úřadem, který o tom zpraví přednostu neb duchovního správce církve neb náboženské společnosti, z níž osoby tyto vystoupily. Členy řádně utvořené náboženské obce jsou všickni příslušníci, již bydlí v obvodu jejím. Příslušníci náboženské společnosti, kteří nebydlí v obvodu náboženské obce, pokládají se za členy nejbližší obce jejich vyznání.

3. Přednosta náboženské obce má starati se o udržování evidence v obci. Za přednostu mohou býti zvoleni pouze ti členové náboženské obce, kteří jsou rakouskými státními občany a požívají práv občanských. Ustanovení přednosta budiž oznámeno zemskému úřadu politickému. Působnost jeho nesmí se vztahovati na více než jednu náboženskou obec; prve musí ho ministr kultu potvrditi.

4. Za duchovního správce náboženské obce možno jen takového státního občana rakouského ustanoviti, jehož chování v mravním i politickém ohledu jest bezúhonným a jehož všeobecné vzdělání aspoň dokončením gymnasijsního studia jest prokázáno. Ti, jimž jest dáno právo ustanovovati duchovní správce, mají povinnost, aby v jednotlivém případě vyhlídnutou osobu oznámili zemské vládě. Na této pak jest, aby projevila své námítky i jich důvody osobám, jimž ustanovení správce duchovního přísluší. Neučiní-li zemská vláda ve 30 dnech po ohlášení žádných námitek, může správce duchovní bez dalšího býti ustanoven. Proti námítkám zemské vlády lze odvolati se k ministru kultu. Nevyhoví-li se odvolání, nesmí ustanovení se státi. Ustanovení náboženských přísluhovačů, jichžto působnost má se prostíratí na několik obcí náboženských, má zapotřebí potvrzení ministra kultu. Je-li náboženský přísluhovač uznán vinným činů zločinných neb trestuhodných, které pocházejí ze ziskuchtivosti nebo přičí se mravopochestnosti a způsobují veřejná pohoršení, nebo pozbude-li duchovní správce rakouského státního občanství, má vláda žádati za sesazení jeho z úřadu, rovněž i v tom případě, pakli duchovní správce tak se chová, že jest další jeho pobyt v úřadě nebezpečným veřejnému řádu. Neprovedou-li osoby k tomu povolané v přiměřené lhůtě odstranění jeho z úřadu, budiž považován dotýčný úřad duchovní pro obor státu za uprázdněný a vláda nechť o to péči má, aby úkoly, na řádného duchovního státním zákonem vznesené, byly opatřovány jinou k tomu ustanovenou osobou potud, až obsadí se znova úřad duchovní způsobem platným pro stát. Týmž způsobem možno též postupovati i tehdy, neobstarává-li řádný duchovní z jiného důvodu naznačené úkoly.

5. Dávky náboženské.

K dobývání dávek se státním schválením vypsanych a příjmů a poplatků přísluhovačům náboženským patřících poskytuje se státní pomoc, t. j. politická exekuce.

6. Uznáním náboženským společenstvem jest dle stanov zaručena úplná samospráva co se týče správy jich jmění a jich ústavů; podléhají tu jedině všeobecným zákonům.

7. Náboženské společnosti jsou však povinny, aby v mezích zákonem vyměřených pečovaly o ukojení náboženských potřeb svých členů, aby udržovaly ústavy k tomuto účelu určené a je podporovaly. Jsou podle toho též oprávněny, aby si zřizovaly modlitebny pro společnou bohoslužbu; zřizování a existence soukromých modliteben, jakož i pořádání schůzí za účelem bohoslužby a cvičení rituálních podléhá doзору i kontrole jejich. Domácí výkony pobožnosti jednotlivých členů náboženské společnosti jsou beze všeho dovoleny. Státnímu úřadu jest však dáno na vůli, aby zakázal shromáždění za účely náboženskými, jimžto veřejné ohledy odporují (viz též § 27 zák. ze dne 21. března 1890 č. 57 ř. z.).

8. Obstarávání, řízení a přímé kontrolování náboženského vyučování přísluší náboženským společenstvům nehledě k vrchnímu dozoru státnímu.

9. Náboženským společenstvem jest zůstaveno, aby zakládaly konfesionální školy, které by převážně nebo výhradně byly určeny jen pro členy příslušné náboženské společnosti.

10. Náboženské společnosti mají právo, aby si zřídily pro své příslušníky konfesionální hřbitovy a je vydržovaly.

11. Každá náboženská státem uznaná společnost má vésti pro své příslušníky osobami úředně povolanými matriky narozených, oddaných a zemřelých (viz čl. Matriky).

IV. Dohlédací právo státu.

1. Státní úřady mají nad tím bdíti, aby náboženské společnosti a členové jejich spravující si přikázané jim záležitosti a vykonávající své náboženství, nepřekročovali hranic zákony státními vytknutých, a jsou tudíž z povinnosti úřední oprávněny i zavázány, aby zakročily při porušení práva a přestoupení zákonné působnosti náboženských společností (rozh. správ. s. ze dne 8. února 1880 č. 469 sb. »Budw.« č. 3919).

2. Dle státního práva dohlédacího mohou i státní úřadové ukládati peněžité pokuty u výši přiměřené poměrům majetkovým, jakož i používati jiných dovolených donucovacích prostředků (§ 60 zák. ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. z., § 30 zák. ze dne 21. března 1890 č. 57 ř. z.).

3. Státnímu úřadu jest dále vyhrazeno, aby sesadil s úřadu členy představenstva náboženské obce, jakož i přísluhovače náboženské, jichž úřadování v nebezpečí uvádí veřejný pořádek (viz odst. II. tohoto člu.).

4. Oprávnění, zákonem uznaných náboženských společností, jež vyslovil čl. 15 cit. stát. zákl. zák., aby si samostatně upravovaly vnitřní záležitosti, nelze v ten rozum vykládati, že by měly právo dle volného uvážení, bez spolupůsobení státní správy, dávky s právním účinkem ukládati (roz. správ. s. ze dne 12. července 1883 č. 1627, sb. »Budw.« č. 1830). Počinání si proti zákonu a proti stanovám při vypisování nebo vybírání daní ku věcem náboženským mají státní úřady trestati; nález trestní má rozhodnouti též o náhradě, jež stihne vinníka.

5. Příslušnými k vykonávání těchto státních práv dohlédacích jsou v I. instanci politické úřady okresní (okresní hejtmanství), ve II. instanci rozhodují státní úřady zemské a ve III. ministerstvo kultu a vyučování.

V. Změna náboženství.

1. Zákl. stát. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 42 ř. z. obsahuje v čl. 14 normu, že každému jest zaručena úplná svoboda víry i svědomí. Dle toho může každý, dosáhnuv 14. roku věku svého, v mezích zákonných

volně zvoliti sobě náboženství, měniti je nebo vystoupiti z posavadního náboženského společenstva a nepřistoupiti k žádnému. U provedení čl. 14 přijaty byly zák. ze dne 25. května 1868 č. 49 ř. z. zvláštní předpisy o změně náboženství.

2. Změna náboženství dětí.

V té příčině platí tyto zásady:

a) Vyznání náboženské dítěte nesmí se zpravidla tak dlouho změnit, až toto samo z vlastní vůle vykoná tuto volbu.

b) Výjimkou z tohoto pravidla jest, že rodiče, kteří dle smlouvy jsou oprávněni, aby určili náboženství svých dětí, smějí měniti náboženské vyznání těch dětí, které nedokonalý ještě 14. rok věku svého. Tuto výjimku dlužno přesně vykládati a proto není ani v tom případě, kdyby o dětech bylo učiněno smluvní ujednání mezi rodiči, z nichž jeden zemřel, druhý oprávněn, aby dodatečně změnil náboženské vyznání svého dítěte, ježto taková změna smrtí jednoho z manželů nemožnou se stala a manžel na živu zbylý nemá práva ku změně náboženského vyznání pozůstalých dětí (rozh. správ. s. ze dne 11. dubna 1888 č. 1185 sb. »Budw.« č. 4036).

c) Změní-li jeden neb oba rodičové náboženství, resp. nemanželská matka, má se k dětem tu jsoucím, které nedokonalý ještě 7. roku, co do vyznání náboženského bez ohledu na smlouvu, která tu byla před změnou náboženství, tak přihlížeti, jako by se teprve po změně náboženství rodičů resp. nemanželské matky byly narodily. Tato výjimka vztahuje se, jak zákon zřejmě naznačuje, jen na děti do 7 let; ve věku od 7 do 14 let jest každá změna náboženského vyznání naprosto vyloučena (rozh. správ. soudu ze dne 28. června 1883 č. 1447 sb. »Budw.« č. 1815). Tento předpis zákona nemá však v tom případě místa, vystoupí-li jeden nebo druhý z rodičů ze svého posavadního náboženského společenstva, aniž by k jinému přistoupil, ježto toto neznamená změnu vyznání ve smyslu zákona (rozh. správ. s. ze dne 22. května 1890 č. 1669 sb. »Budw.« č. 5331).

d) Legitimované děti obdrží to vyznání náboženské, jemuž oba rodičové náležejí, při smíšených manželstvích následují synové v náboženství otce, dcery matku, než smlouvou lze opačný účinek stanoviti.

3. Po dokonaném 14. roce má každý bez rozdílu pohlaví svobodnou volbu náboženského vyznání dle svého vlastního přesvědčení, a úřadové mají ho v případě potřeby v této svobodné volbě chrániti. Osoba vyznání volící nesmí se však nalézati v čas volby ve stavu duševním, který by vylučoval vlastní svobodné přesvědčení.

4. Účinek změny náboženství.

Změnou náboženství zanikají všechna společenská práva opuštěné církve neb náboženské společnosti vůči osobě vystoupivší, jakož i veškeré nároky této proti oněm. Ustanovení § 768 lit. a) o. o. z., jímž jest prohlášeno odpadnutí od křesťanství za důvod vydědění, jakož i předpisy § 122 lit. c) a d) trest. z., dle nichž ten, kdo snaží se křesťana k odpadnutí od křesťanství svést nebo bludné učení křesťanskému náboženství se přičítící rozšiřovati, dopouští se zločinu, jsou zrušena (viz čl. Rušení náboženství).

5. Řízení.

Kdo chce ze své posavadní církve vystoupiti, musí oznámiti své vystoupení politickému úřadu, který to oznámí přednostovi nebo duchovnímu opuštěné náboženské společnosti; vstup do náboženského společenstva musí vstupující duchovnímu správci osobně ohlásiti. Ku přijetí oznámení o vy-

stoupení z církve nebo náboženského společenstva povolán jest politický okresní úřad bydliště nebo pobytu hlásícího se, ve městech, která mají vlastní statut, obecní úřad obstarávající politickou agendu. Kompetence úřadu ku přijetí prohlášení o vystoupení není závislá na rakouském občanství vystupujícího. Ohlášení stane se buďto ústně před úřadem nebo ve spise naň adresovaném, podpisem zřizovatelovým opatřeném a má obsahovati udání, která jsou nutna pro posouzení, komu spis jest doručiti. Nevyhoví-li se těmto náležitostem, třeba vystupujícího k doplnění nedostatků obeslati. Totožnost osoby hlásícího se, okolnost, překročil-li 14. rok čili nic, dále, je-li v náležitém stavu duševním, má úřad jen tehdy zkoumati, jsou-li tu poměry, které vzbuzují důvodné pochybnosti. Vystupující buďtež o opatřeních učiněných na základě ohlášení vyrozuměni; tohoto písemního zpravení není třeba, vzdá-li se ho strana, jejíž identita je prokázána, nebo když ústní zpravení dostačí (nař. min. ze dne 18. ledna 1869 č. 13 ř. z.).

6. Vystoupí-li kdo z náboženského společenstva a nepřistoupí-li k jiné církvi nebo náboženskému společenstvu, pokládá se za bezvěrce (osobu bez vyznání) (viz čl. Bezvěrci a Ascendenti v I. dílu).

VI. Ustanovení trestního práva.

Trestní zákoník má celou řadu předpisů sloužících k obraně i k ochraně proti trestním útokům a hrubým rušením uznaných církví a náboženských společností:

1. Rušení náboženských úkonů a veřejné osvědčování opovržení vůči náboženství, jakož i rouhání se bohu trestají se jako zločiny rušení náboženství (viz čl. Rušení náboženství) (§ 122—124 tr. z.).

2. Povzbuzování k nenávisti náboženských společností a uražení zákonem uznaných církví a náboženských společností stíhá se jako přestupek (§ 302 a 303 tr. z.).

3. Zakládání a šíření náboženské společnosti, jejížto uznání státní správou prohlášeno za nemožné, přípravy a schůze k tomu účelu konané, přednášky a tištěná provolání, lákání vyznavačů tresce se jakožto podporování náboženské společnosti, již stát prohlásil za nedovolenou, a to vězením od 1 do 3 měsíců (§ 364 tr. z.).

4. Každé náboženské straně jest zapovězeno přemlouvati stoupence jiné strany k přestupování násilím nebo lstí (čl. 7 zák. ze dne 25. května 1868 č. 69 ř. z.).

5. Uražky, resp. úmyslná nevážnost k náboženským společnostem, dějí-li se veřejně, zahrnují v sobě i přestupek uražení na cti dle § 496 tr. z.

6. Uražky učiněné duchovnímu správci týkající se jeho úkonů povolání nestíhají se pouze na žádost uraženého trestně, nýbrž může i zástupce státní ve lhůtě § 530 tr. z. vytknuté (šesti neděl) v zájmu veřejném žalobu vznésti (čl. V. zák. ze dne 17. prosince 1862 č. 9 ř. z. z r. 1863).

VII. Poplatky a daně.

1. Za přenesení duchovních úřadů, které jsou podrobeny takse propůjčovací, poplatek v p. s. 40 popl. z. naznačený se nezapravuje.

2. Od poplatkového aequivalentu jsou osvobozeny všechny movité věci, které jsou určeny bohoslužbě a nalézají se v chrámech a modlitebnicích (p. s. 106, poznámka ad 2 lit. c).

3. Kongrua duchovních správců nesmí se zmenšiti obecními dávkami, zvláště ne co do příjmů až do obnosu 600 zl. (obecní řád pro Čechy a Moravu).

4. Korespondence duchovních úřadů všech uznaných církví jest v záležitostech týkajících se náboženství, manželství, škol a jiných věcí úředních prosta poštovního; duchovní správci jsou oprávněni užívat korespondenčních lístků poštovního prostých (čl. II. odst. 8 z. z 2. října 1865 č. 108 ř. z. a výn. min. obchodu ze dne 14. září 1884 č. 157 ř. z.).

5. Nařízením dvorské kanceláře ze dne 5. prosince 1844 č. 28.998, bylo ve smyslu nejv. rozh. ze dne 11. března 1833 (nař. dvor. kanc. na haličské gubernium ze dne 29. března 1833 č. 504 a ze dne 10. května 1833 č. 9090) nařízeno pro ty provincie, kde zaveden jest stálý katastr, že se má upustiti pro budoucnost od posavadního stanovení placení daně gruntovní z těch kurátních obročí, která zkrácena jsou na kongruie provisoriem daně gruntovní a že má se uložit za povinnost požívatelům obročí, aby zaplatili daň vypadající na jich gruntovní majetek hotově proti tomu, když se jim poskytne náhrada z náboženského fondu na základě zmenšení kongruy těch kterých obročí (viz čl. Duchovenstvo, Církev, Congrua a j.).

Literatura: prof. Dr. Pražák, Právo ústavní, III, 1897.

Náboženství. (Vyučování náboženství).

I. Vyučování náboženství na školách obecných a měšťanských.

Náboženství jest povinný předmět učebný na školách obecných a měšťanských. Státní ingerence obmezuje se však jen na kontrolu a vrchní dozor, státu příslušící, který vykonává tento nad veškerým školstvím, a zavazuje tudíž církve i náboženská společenstva, aby péči měly o udílení náboženského vyučování.

2. Zákony pro školy obecné obsahují ve příčině státního dozoru tyto zásady:

a) Církvím a náboženským společenstvům přísluší právo, aby si ustanovily svého učitele náboženství, rozdělily vyučovací látku, dohlížely na celé vyučování náboženství.

b) Těmto přísluší dále stanoviti účely a plány vyučovací, které prozkoumá i schválí stát.

c) Náboženská společenstva volí sobě sice učitele náboženství, než kvalifikace dojdou tito pouze na základě zákonem vydaných předpisů.

d) Stát vyhradil si, nehledě k autonomii církví, též schvalování látky učební, učebního účelu i plánu, pomůcek a knih učebních.

Za takového stavu zákonodárství objevily se velmi záhy citelné mezery a vady v náboženském vyučování a to nejprve při těch společenstvech náboženských, jež nemají ústředních náboženských orgánů, jak tomu jest u židovského náboženského společenstva. Můžeť každá náboženská obec dle svého uvážení látku i plán učební navrhnouti, a může tedy u té takový, u oné jinaký modus se zachovávat v udílení náboženského vyučování, takže žák opustiv školu a přestoupiv do školy jiné obce nebude s to, v udíleném vyučování pokračovati, resp. na získaných vědomostech dále budovati; i náleží tudíž na správu náboženskou, aby z důvodů didakticko-paedagogických upravila jednotně rozdělení látky vyučovací.

e) O vyučování náboženství ve školách měž církev nebo náboženská společnost péči (čl. 17. stát. zákl. z. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z., § 2 zák. ze dne 25. května 1868 č. 48. ř. z., § 5 zák. ze dne 2. května 1883 č. 53 ř. z.). Předpis čl. 17. stát. zákl. z. ze dne 21. prosince 1867 zachovává pouze každé náboženské společnosti právo